

Justis- og politidepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 dep.
0030 OSLO

JUSTISDEPARTEMENTET	
03 JAN 2006	
SAKS NR.:	200504026
AVDELING/ENH:	LOV/ED/HI
OPPR NR.:	146
ARKIVKODE:	

30.12.2005

HØRINGSUTTALELSE TIL NOU 2005:8 LIKEVERD OG TILGJENGELIGHET

1 Innledning

Synshemmede Akademikeres Forening (SAF) viser til høringsbrev av 7.7.05 fra Justis- og politidepartementet vedrørende NOU 2005:8 Likeverd og tilgjengelighet. Nedenfor følger våre kommentarer.

SAF er en landsomfattende interesseorganisasjon av synshemmede som tar eller har tatt høyere utdanning. Vi jobber med å nedbygge samfunnsskapte funksjonshemmende barrierer i utdanningssektoren og på arbeidsmarkedet.

2 Generelt

Vi er glade for at man omsider har anerkjent det faktum at funksjonshemmede diskrimineres på mange samfunnsområder, og at man nå har tatt diskriminering av funksjonshemmede på alvor. SAF ser det som positivt at man ønsker å foreslå en antidiskrimineringslov. I likhet med utvalget er vi opptatt av at loven skal være praktisk og anvendbar.

Vi ser imidlertid flere svakheter med utredningen. Dette beklages sterkt, da man ved ny lovgivning i stor grad er henvist til forarbeidene som tolkingskilder. For det første må det fastslås at utvalgets sammensetning ikke har avspeilet mangfoldet av funksjonsnedsettelse. Vi sikter særlig til fravær av personer med kompetanse på nedsatt orienterings- og fortolkningsevne. Dette gjenspeiles i utvalgets eksemplifikasjoner i kapittel 10.12, hvor det stort sett trekkes fram situasjoner hvor barrierer for nedsatt bevegelse skal nedbygges. På denne måten klarer ikke utvalget å ivareta den store og heterogene gruppen. Dette vil vi utdype nærmere nedenfor.

Utvalget sier i kapittel 10.12.6 at de ikke har tilstrekkelig kompetanse på universell utforming på ulike samfunnsområder. Flertallet nøyer seg med å foreslå absolutte krav til bygg, anlegg og opparbeidede uteområder. Mindretallet ønsker på tross av at man ikke satt med all nødvendig kunnskap, å utvide § 11 til også å omfatte IKT og samferdsel. Her ble det imidlertid ikke hentet inn ekstern kompetanse av noen art. Dette er svært betenkelig, da disse områdene er av vesentlig betydning for synshemmedes, og andre med redusert orienterings- og fortolkningsevne sin deltakelse i samfunnslivet. Utvalgets forslag bryter med **NOU 2001:22 Fra bruker til borger**, som likestiller de tre områdene bygg, IKT og samferdsel.

Adresse:
Postboks 5911 Majorstua
0308 OSLO

Bankgiro:
7874.06.45667

Org.nr.
875 667 432

Telefon leder: **Internett**
413 13 304 E-post:
post@saf-org.no
Hjemmeside:
http://www.saf-org.no

Siden NOUen blir vektlagt som forarbeid til loven, er det også bekymringsfullt at man ikke har gjort en grundigere analyse av virkemiddelbruk i forbindelse med en så viktig bestemmelse.

Videre har utvalget lagt til grunn begrepet universell utforming. Dette er en styrke fordi vi blant annet unngår økt fokusering på individuelle særløsninger. Imidlertid faller mye utenfor. Det dreier seg om blant annet tjenester og fysisk miljø som ikke kan utformes universelt. SAF har merket seg at utvalget ikke har tilstrekkelige kunnskaper om universell utforming i forbindelse med informasjons- og kommunikasjonssektoren.

SAF er av den formening at en antidiskrimineringslov må gi et reelt vern mot diskriminering. Uten et slikt vern, er man ikke tjent med noen lov.

3 Kommentarer til de enkelte bestemmelsene

3.1 Tittel

Vi foreslår at titlene i alle diskrimineringslovene harmoniseres med følgende ordlyd:

- Forbud mot diskriminering på grunnlag av kjønn
- Forbud mot diskriminering på grunnlag av etnisitet
- Forbud mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne

Dette vil etter vårt syn gi en nødvendig signaleffekt, og det er også i tråd med utvalgets ønske om å harmonisere disse lovene. SAF mener det er viktig at diskrimineringslovene blir gjenstand for tolking og praksis før man eventuelt tar opp diskusjonen om en felles lov. Men harmonisering av titler på så nært beslektede rettsområder, vil også bidra til å fremme klarhet og tilgjengelighet for lovanvender.

3.2 Formål (§ 1)

Vi foreslår at "likeverd" erstattes med "likestilling".

Med "likeverd" menes at noen får rettigheter som andre ikke har, for eksempel at uførepensjon har som formål "å sikre inntekt for personer som har fått sin inntektsevne eller arbeidsevne varig nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte". Med "likestilling" menes at diskriminerte grupper, herunder personer med nedsatt funksjonsevne, skal sikres de samme rettigheter som andre. Eksempel: Syns- og lesehemmede studenter kan kreve tilgang til faglitteratur på lik linje med andre studenter.

Vi viser til formålsparagrafen i Syse-utvalgets lovforslag, der det tas sikte på likeverd og like muligheter for deltakelse i samfunnslivet.

3.3 Virkeområde (§ 2)

3.3.1 Om avgrensningen mot personlige forhold og familieforhold:

Vi vil trekke fram et eksempel på at loven vil kunne være relevant også for familieforhold, nemlig barnefordelingssaker, der den ene forelderens nedsatte funksjonsevne tillegges avgjørende vekt i favør av den andre.

Utvalget bruker som eksempel klubber med snever målgruppe. Vi vil her vise til at DDA i Storbritannia nå også omfatter private klubber. Vi ber om at dette forbeholdet tas ut, fordi loven bør sikre funksjonshemmede et reelt vern mot diskriminering også når det gjelder fritidstilbud. Man bør ikke operere med et smutthull i loven, hvor avgrensningen til personlige forhold er videre enn nødvendig.

Adresse:
Postboks 5911 Majorstua
0308 OSLO

Bankgiro:
7874.06.45667

Org.nr.
875 667 432

Telefon leder: **Internett**
22 25 86 47
E-post:
saf-styre@list.sv.uit.no
Hjemmeside:
<http://www.saf-org.no>

3.3.2 Geografisk

Loven bør omfatte norske skip, fly og andre transportmidler i utenriksfart. Vi viser til at lovene som gjelder diskriminering på grunnlag av kjønn og etnisitet ikke har noen forbehold på dette området, og stiller oss uforstående til hvorfor utvalget her ikke har fulgt sin målsetning om harmonisering av lovene. Vi vil videre framheve sikkerhetsaspektet i dette, og gi et eksempel på at universell utforming vil bidra til å øke sikkerheten for alle passasjerer: En nødssituasjon om bord på et skip vil ofte også omfatte strømstans. Da vil taktil merking av gelender i korridorene kunne være helt avgjørende for om passasjerene kommer seg raskt til nødutgangene.

Loven bør gjelde på Svalbard og Jan Mayen, med unntak av §§ 9-11. Vi vil minne om at mennesker med nedsatt funksjonsevne, i like stor grad som grupper som diskrimineres på grunnlag av kjønn eller etnisitet, utsettes for diskriminering som skyldes andres holdninger og atferd. Vi finner det helt uholdbart å begrense holdningsdiskriminering til kun å gjelde på landterritoriet.

3.4 Aktivitetsplikt (§ 3)

Vi foreslår følgende endring av ordlyden:

”Arbeidsgivere i offentlig og privat sektor skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme lovens formål innenfor sin virksomhet.”

Tilføysen ”målrettet” har vi gjort spesielt med tanke på å styrke funksjonshemmede arbeidssøkeres vern mot diskriminering.

3.5 Diskrimineringsforbudet (§ 4)

3.5.1 Definisjon av indirekte diskriminering

Det er svært positivt at utvalget også har tatt med indirekte diskriminering. Vi foreslår imidlertid at definisjonen av indirekte diskriminering i arbeidslivet med formuleringen ”stilt dårligere enn andre” utvides til å gjelde indirekte diskriminering på alle samfunnsområder, og at definisjonen med formuleringen ”stilt særlig ufordelaktig” sløyfes. Som synshemmede møter vi daglig manglende tilgang til litteratur og annen informasjon som en betydelig barriere for å oppnå full deltakelse og likestilling. Dette er et slående eksempel på indirekte diskriminering (en praksis det er mulig å endre), som rammer oss i like stor grad, enten vi er arbeidstakere, studenter, tillitsvalgte i en eller annen organisasjon eller rett og slett skal utføre daglige gjøremål.

SAF vil påpeke viktigheten av å presisere forholdet mellom en uttømmende regulering av diskriminering som skyldes manglende fysisk tilrettelegging og indirekte diskriminering.

3.5.2 Forskjellsbehandling som er nødvendig for å oppnå et saklig formål

Vi har merket oss at utvalget nevner arbeidsgiveres økonomiske interesser og ønske om lavest mulig sykefravær som eksempler på saklig formål. Det er en kjent sak at arbeidsgiveres fordommer mot å ansette funksjonshemmede ofte består i forestillinger om at funksjonshemmede har lavere produktivitet og/eller er mer borte fra jobben enn andre, samt vil påføre virksomheten store kostnader i forbindelse med tilrettelegging. Disse eksemplene vil uten tvil bidra til å opprettholde arbeidsgiveres holdninger og fordommer ovenfor en funksjonshemmet arbeidssøker.

Adresse:
Postboks 5911 Majorstua
0308 OSLO

Bankgiro:
7874.06.45667

Org.nr.
875 667 432

Telefon leder: **Internett**
22 25 86 47 E-post:
saf-styre@list.sv.uit.no
Hjemmeside:
<http://www.saf-org.no>

3.5.3 Definisjonen av diskrimineringsgrunnlaget

Vi stiller oss positiv til en definisjon som ikke fører til et dokumentasjonskrav av kroppslige og medisinske forhold, og er glad for at definisjonen er formulert såpass vidt. Vi vil imidlertid understreke viktigheten av at diskriminering på grunnlag av andres nedsatte funksjonsevne tolkes like vidt som diskriminering på grunnlag av egen nedsatte funksjonsevne, dvs. nåtidig, tidligere, framtidig eller antatt funksjonsnedsettelse. Dette må gjøres for å hindre at man direkte eller indirekte diskriminerer en jobbsøker på grunn av barn/foreldres fortidige, framtidige eller antatt nedsatte funksjonsevne.

3.6 Plikt til generell tilrettelegging (universell utforming) (§ 9)

SAF støtter Syse-utvalgets forslag om å pålegge offentlig og privat virksomhet aktivitetsplikt til å fremme universell utforming i § 9. Universell utforming er en forutsetning for å sikre full deltakelse og likestilling for mennesker med nedsatt funksjonsevne og det er derfor ikke tvil om at et slikt krav vil ha stor effekt både på kort og lang sikt.

SAF etterlyser imidlertid innsikt i hva universell utforming innebærer på andre områder enn bygg og uteområder. Vi beklager at utvalget ikke har innhentet nødvendig ekspertise på hvilke muligheter og begrensninger som ligger i universell utforming når det gjelder selvbetjeningssamfunnet i vid forstand, herunder informasjons- og kommunikasjonssamfunnet. Siden utvalget bruker eksempler om fremkommelighet for rullestolbrukere i bygg for å belyse hvordan uforholdsmessighetsvurderingen i § 9 skal forstås, (f.eks. verneverdige bygg), eksempler som egentlig faller inn under § 11, gjenstår spørsmål om hva som skal regnes som uforholdsmessig når det gjelder produkter og tjenester. For synshemmede vil spørsmål om hva som kan regnes som uforholdsmessige byrder når det gjelder merking av produkter slik at de lar seg identifisere, utforming av emballasje slik at den lar seg åpne og utforming av redskaper slik at de lar seg bruke, stå sentralt.

SAF vil videre påpeke at plikten til tilrettelegging ikke må begrenses til kun en plikt til å fremme universell utforming, § 9 må inneholde et generelt rettskrav på varer og tjenester, slik andre lands anti-diskrimineringslover gjør, jf. ADA (Americans with Disabilities Act) og DDA (Disability Discrimination Act). Nedenfor vil vi gjøre nærmere rede for hva som menes med et generelt rettskrav på varer og tjenester.

Slik Syseutvalget har formulert § 9, vil det for det første ikke være mulig å kunne kreve tilgang til en tjeneste med mindre den kan universelt utformes. Dette kan kun pålegges dersom det kan skje uten at det påfører pliktsubjektet uforholdsmessig stor byrde rent ressursmessig, f.eks. økonomisk, eller tjenesten lar seg rent teknisk og praktisk universelt utforme med den kunnskap og teknologi som til enhver tid står til rådighet. SAF mener at et slikt rettskrav er utilstrekkelig, og kan føre til at en del varer og tjenester forblir utilgjengelige i uoverskuelig framtid.

For det andre forutsetter rettskravet at alle kan nyttiggjøre seg produkter, varer og tjenester som er universelt utformet. Universell utforming er en strategi for å utforme fysiske omgivelser på en slik måte at den enkelte kan klare seg selv i størst mulig grad uten hjelp fra andre. SAF vil understreke at det alltid vil finnes behov for personlig service, om personer med nedsatt funksjonsevne skal ha lik tilgang til varer og tjenester som resten av befolkningen. Det er ikke slik Syseutvalget synes å mene, bare mennesker med

Adresse:
Postboks 5911 Majorstua
0308 OSLO

Bankgiro:
7874.06.45667

Org.nr.
875 667 432

Telefon leder: **Internett**
22 25 86 47 E-post:
saf-styre@list.sv.uit.no
Hjemmeside:
<http://www.saf-org.no>

utviklingshemning som trenger personlig service. Synshemmede trenger ledsagertjenester på flyplasser, tog- og bussterminaler o.l., veiledning om hva et tjenestetilbud består i når det gjelder valgmuligheter og produkter, bistand i butikker og opplesing av f.eks. menyer. Behov for personlig service vil også en rekke andre grupper ha enten som følge av forståelses- og tolkningsproblemer (hørselshemmede, afatikere) eller nedsatt motorikk og koordineringsevne.

SAF vil presisere at dette ikke dreier seg om et krav om individuell tilrettelegging, jf. § 10, men en plikt til proaktiv generell tilrettelegging i tråd med rettskravet i DDA og ADA. Forskjellen mellom individuell og generell består i at tilretteleggingsplikten påhviler tilbyder uavhengig av om en person faktisk melder sitt behov. Tilbyder skal på forhånd, proaktivt, sørge for å etablere praksiser som kan imøtekomme ulike gruppers behov. Vi viser til at det i Storbritannia og USA er utarbeidet Codes of Practice som veileder tilbyder i hvordan plikten kan imøtekommes, og at det anses som diskriminering dersom tilbyder ikke er kjent med sine forpliktelser etter loven. Å kalle alternative løsninger til universell utforming for særløsninger i denne sammenheng, tror vi kan virke villedende, all den tid fleksibiliteten i tjenestetilbudet faktisk virker inkluderende og ikke ekskluderende, f.eks. assistanse på flyplass. Uten alternative løsninger, vil mange personer ikke kunne bruke tjenesten, og må i verste fall holde seg hjemme.

SAF er av den formening at overskriften i § 9 bør endres slik at den får følgende ordlyd: § 9 Plikt til generell tilgjengelighet (universell utforming). Dette vil, sammen med tilføyselsen av et generelt tilgjengelighetskrav, bidra til en bedre og klarere lovtekst.

3.7 Plikten til individuell tilrettelegging (§ 10)

Det er på det rene at det finnes visse situasjoner som ikke vil kunne universelt utformes. I utgangspunktet er det da generell tilgjengeliggjøring som må være løsningen, se våre synspunkter under 3.6. Ved en utdanningssituasjon skal for eksempel litteratur og undervisningsmaterieell være universelt utformet slik at alle skal kunne nyttegjøre seg dette. Det samme gjelder også for institusjonenes bibliotekstjenester, hvor tjenestene må være tilgjengelig for alle, slik at det som ikke lar seg universelt utformes må gjøres tilgjengelig bl.a. vha. personlig service. Det er også et faktum at personer med nedsatt funksjonsevne i enkelte situasjoner trenger ytterligere tilrettelegging.

SAF vil imidlertid hevde at en slik regelfesting ikke hører hjemme i en generell antidiskrimineringslov, men må sikres gjennom bestemmelser i sektorlovgivningen. Den samme linjen legger utvalget seg på når de snakker om nærmere bestemmelser vedrørende universell utforming av IKT og samferdselssektoren (se kapittel 10.12.3.3), og på sikt, når det gjelder bygg, anlegg og opparbeidede uteområder (se kapittel 10.12.6.1 og 10.17.2). De argumenterer for at § 11 på grunn av sin viktighet bør vedtas samtidig som resten av diskrimineringsloven. SAF slutter seg til dette, siden både §§ 9,11 er generelle tilgjengelighetsregler.

I NOUens kapittel 10.12.5.1 begrunner utvalget sitt valg ved at det finnes regler om individuell tilrettelegging i andre lands antidiskrimineringslover. Til dette vil vi si at Norge ikke konsekvent har valgt samme løsning som andre land. Det foreslås for eksempel universell utforming som tilgjengelighetsnorm. SAF ser da ikke at dette skal være noe argument for å beholde utvalgets forslag om å innføre plikt til individuell tilrettelegging.

Adresse:
Postboks 5911 Majorstua
0308 OSLO

Bankgiro:
7874.06.45667

Org.nr.
875 667 432

Telefon leder: Internett
22 25 86 47

E-post:
saf-styre@list.sv.uit.no
Hjemmeside:
<http://www.saf-org.no>

Individuell tilrettelegging er som utvalget sier, en individuell rettighet. Dette bryter med resten av diskrimineringsloven, som er basert på generelle tilgjengelighetsnormer. En annen viktig forskjell er at ved individuell tilrettelegging må man dokumentere varighet og grad av nedsatt funksjonsevne, mens nettopp en slik dokumentasjon konsekvent er unngått i resten av Diskrimineringsloven. For SAF synes det ikke heldig at man blander beviskriteriene i en så viktig lov, og et poeng for lovgiver bør være å lage en klarest mulig lovgivning.

En individuell tilrettelegging er også nært knyttet opp mot den øvrige reguleringen av de enkelte virksomheter, arbeid, utdanningsinstitusjoner, barnehager etc. SAF anser det derfor for mer riktig og hensiktsmessig å plassere pliktene i sektorlovene, noe som i dag delvis er gjennomført for noen sektorer. Disse lovene er trolig lettere tilgjengelig i den daglige driften, og vernet vil da kunne bli sterkere. SAF er bekymret for at den uforholdsmessighetsvurderingen som må tas etter § 9 skal lede tanken over til økt bruk av § 10. En slik misforståelse vil etter vårt syn reduseres ved at § 10 tas ut av loven og overføres til de respektive sektorlovene.

I utredningens kapittel 10.12.1 framheves harmonisering med annen diskrimineringslovgivning. Dette gjør seg dog ikke like mye gjeldende der reglene ikke er felles. Individuell tilrettelegging er et typisk eksempel på et område hvor denne loven ikke har samme regler som likestillings- og diskrimineringsloven. Derfor ser ikke SAF noe i veien for at nedsatt funksjonsevne fortsatt bør stå i arbeidsmiljøloven, opplæringsloven, barnehageloven etc., selv om de øvrige diskrimineringsgrunnlag er tatt ut og flyttet til diskrimineringslovgivning. Dette er en konsekvens av at diskrimineringslovene ikke ble utarbeidet på samme tid, og at de øvrige diskrimineringslovene har lagt uheldige føringer på denne loven, slik at løsningen ikke blir best mulig.

SAF mener med dette at det er gode grunner for å la § 10 utgå, samt å sikre det samme vern som utvalget tar sikte på, i de respektive sektorlovene.

SAF ser det som heldig at man foretar en krysshenvisning mellom antidiskrimineringsloven og sektorlovgivningen, for å la institusjonene få et riktig bilde av lovgivningen og sitt ansvar. Som flertallet av utvalgsmedlemmene påpeker i kapittel 10.12.5.5 må universitets- og høyskolelovens regler om individuell tilrettelegging endres, slik at vernet blir styrket til det nivået flertallet i utvalget legger seg på i § 10 2. ledd.

Vi slutter oss til utvalgets standpunkt om at også brudd på individuell tilrettelegging er diskriminering, og det er dermed av største viktighet at plikten håndheves av likestillings- og diskrimineringsombudet. Dette må etter vår mening bli resultatet uansett hvor man plasserer bestemmelsen.

Subsidiært vil SAF peke på viktigheten av klarhet i lovens ordlyd. I lovteksten må det presiseres at individuell tilrettelegging ikke på noen måte skal erstatte eller kompensere manglende universell utforming/generell tilgjengelighet. Det å måtte lage egne, individuelle avtaler for å få litteratur tilgjengelig, er manglende tilgjengelighet, og kan ikke avhjelpes med regelen om rimelig individuell tilrettelegging.

Adresse:
Postboks 5911 Majorstua
0308 OSLO

Bankgiro:
7874.06.45667

Org.nr.
875 667 432

Telefon leder: **Internett**
22 25 86 47

E-post:
saf-styre@list.sv.uit.no
Hjemmeside:
<http://www.saf-org.no>

Plasseringen av bestemmelsen må endres slik at den ikke står midt mellom de to generelle tilgjengelighetsparagrafene. Etter vårt syn bør bestemmelsen komme inn etter nåværende § 11, da dette bidrar til å forsterke skillet mellom de to ulike typer bestemmelser.

3.8 Universell utforming av bygg, anlegg mm. (§ 11)

3.8.1 Kommentarer til flertallets forslag

SAF er kritiske til at utvalgets flertall ikke har valgt å la § 11 omfatte samferdsel og IKT. SAF slutter seg derfor til mindretallet bestående av Buvik, Fjeldanger og Larsen.

Det må utarbeides lovfestede standarder på alle tre områder.

3.8.1.1 Favorisering av en type funksjonshemmende barriere

I kapittel 13 uttaler lovutvalget:

”Det mest sentrale området for universell utforming vil være det fysiske, bygde miljøet, og det er derfor foreslått særlige krav til universell utforming av bygg mv. uten uforholdsmessighetsbegrensning. På andre områder, som for eksempel transport og IKT, vil det kunne være aktuelt å innføre tilsvarende krav. Ansvar for å nedfelle regler om dette er overlatt til relevant myndighet etter sektorprinsippet.”

Utvalget signaliserer med dette at de rent fysiske funksjonshemmende barrierene er viktigere enn andre barrierer. Utvalget ser ut til å mangle innsikt i at det er de ikke-fysiske barrierene som ekskluderer grupper av funksjonshemmede som kan sies å være informasjons-, eller fortolkningshemmede slik som syns- og hørselshemmede. Dermed vil store grupper funksjonshemmede kun bli vernet etter § 9. SAF reagerer på diskrimineringen flertallet i utvalget legger opp til, når samferdsel og IKT ikke blir likestilt med bygg, anlegg og opparbeidede uteområder.

3.8.1.2 Manglende kompetanse

Utvalget viser til egen manglende kompetanse for ikke å gå inn på IKT og samferdsel. I forhold til mandatet mener SAF at det er uakseptabelt å velge bort kjerneområder med en slik begrunnelse. Utvalget kunne lett ha skaffet seg kompetanse som finnes i mange norske miljøer. Det vil også være naturlig å trekke på erfaring fra andre land, særlig USA, hvor både ADA og Rehabilitation Act sec. 508 har lagt premisser for mange andre lands lovgivning. (Se det amerikanske justisdepartementets hjemmeside.)

3.8.1.3 Forholdet mellom § 9 og § 11

SAF er bekymret for konsekvensene dersom IKT og samferdsel ikke tas inn i § 11. Vi hevder at § 9, på grunn av forholdsmessighetsvurderingen, vil ha minimal effekt med tanke på å avskaffe de viktigste hindrene for deltakelse for kommunikasjons- og informasjonshemmede. I praksis vil vi da stå uten vern mot diskriminering på disse områdene. Etter § 9 blir det opp til den enkelte å forsøke å endre praksis i samferdselssektoren og i virksomheter som benytter IKT i sin kontakt med publikum. Klager fra enkeltpersoner vil ofte gjelde utforming av dyrt utstyr som kjøpes inn i stor skala (minibanker, betalingsterminaler, billettautomater etc.). Det er lite sannsynlig at slike klager vil vinne fram.

3.8.2 Bygg og anlegg

SAF vil understreke at universell utforming av bygg og anlegg handler om mer enn ramper, bredden av dører eller at det finnes heiser i bygget. Siden synshemming medfører en nedsatt evne til å orientere seg

Adresse:
Postboks 5911 Majorstua
0308 OSLO

Bankgiro:
7874.06.45667

Org.nr.
875 667 432

Telefon leder: **Internett**
22 25 86 47 E-post:
saf-styre@list.sv.uit.no
Hjemmeside:
<http://www.saf-org.no>

og fortolke omgivelsene, er det viktig at disse utformes slik at det blir lett å bruke bygget. Dette medfører at forskriftene til Plan og bygningsloven må endres slik at de inneholder krav som sikrer universell utforming for andre enn bevegelseshemmede.

Noen eksempler kan være oppklarende. For svaksynte er det viktig at bl.a. lysforhold og kontraster er riktige: Fargemarkering foran trapp, heis utganger og lignende og monitorer/skilt i øynehøyde. For blinde vil det være viktig med følbare markeringer. Konkret kan nevnes tydelig markerte heisknapper, følbare markering av ledelinjer i gulvet samt følbare forskjeller i gulvet ved trapper og kanter.

Videre mener SAF at det ikke er nok at kravet til universell utforming bare skal omfatte offentlige bygg og anlegg samt deler av bygninger der privat virksomhet er rettet mot allmennheten. Vi mener at kravet til universell utforming bør omfatte alle arbeidsbygg. Dermed sikres tilgang til arbeidssteder for funksjonshemmede arbeidstakere. Her vil som regel ikke individuell tilrettelegging kompensere for at bygningen ikke er universelt utformet.

3.8.3 Samferdsel

Siden synshemmede sjelden kan kjøre egen bil, er vi henvist til å benytte kollektivtransport. Det er av vesentlig betydning for å utføre daglige gjøremål som arbeid, utdanning og fritidsaktiviteter, at transportmidler er universelt utformet.

SAF mener det er like viktig at absolutte krav til universell utforming skal innføres på samferdselsområdet som at bygg og anlegg omfattes av bestemmelsen. Det er et paradoks at jernbanestasjonen er universelt utformet, men ikke selve toget.

3.8.4 IKT

For synshemmede generelt er universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologi minst like viktig som universell utforming av bygg, anlegg og samferdsel. Dette gjelder i særdeleshet synshemmede akademikere hvor tilgang på informasjon er helt avgjørende for at en skal kunne fungere som akademiker. SAF ser det derfor som viktig å fremheve betydningen av IKT samt å oppklare utvalgets og den juridiske betenkningens misforståelser rundt IKT, synshemming og universell utforming.

3.8.4.1 Utvalgets mangel på kompetanse om universell utforming av informasjon

SAF mener at utvalget og den juridiske betenkningen bygger på feilaktige forutsetninger når det gjelder universell utforming av informasjon.

I betenkningens avsnitt 3.1.3 heter det at: "For det trykte medium, aviser, bøker m. v., kan det vanskelig tenkes noe generelt krav om universell utforming i den forstand at også svaksynte, blinde og dyslektikere skal kunne lese den aktuelle trykksak. Blindeskrift eller braille vil ikke kunne erstatte det alminnelige format, slik at det i så fall måtte være tale om publisering både i normalformat og i blindeskrift/braille. Alternativt kunne man tenke seg tilbud til leserne om opplesning per radio, eller opplesning knyttet til en innringningstjeneste.¹¹⁵⁰¹ Men et generelt pålegg om noe slikt til alle trykksaksredaksjoner vil være for inngripende og hemmende for redaksjonene."

Det ser ut til at både utvalget og juristen svever i den villfarelse at trykt tekst er hovedløsningen. SAF vil understreke at med dagens teknologi kan man like gjerne si at den trykte teksten representerer en

Adresse:
Postboks 5911 Majorstua
0308 OSLO

Bankgiro:
7874.06.45667

Org.nr.
875 667 432

Telefon leder: **Internett**
22 25 86 47 E-post:
saf-styre@list.sv.uit.no
Hjemmeside:
<http://www.saf-org.no>

tilrettelagt spesialversjon, og at det er den elektroniske teksten som utgjør hovedløsningen. Ved hjelp av leselist, syntetisk tale og forstørrelsesprogrammer, er det lett å få tilgang til den elektroniske teksten uten store bearbeidelser. Med utgangspunkt i den elektroniske teksten er det enkelt å konvertere informasjon til ulike formater. Det er altså ikke nødvendig å lage en helt ny versjon slik betenkningen gir inntrykk av. Konsekvensene av denne misforståelsen er at tilgjengeliggjøring av trykt tekst tas helt bort fra kravet om universell utforming. For synshemmede akademikere vil dette i praksis føre til at vi står uten rett til informasjon (faglitteratur, tidsskrifter, aviser og annen offentlig informasjon).

I tillegg vil feilslutningen føre til at det ikke er hjemmel for å stille krav til alle som utgir og publiserer tidsskrifter, aviser, bøker osv. og som mottar offentlig støtte, om at publikasjonen skal være tilgjengelig i et elektronisk format som kan leses uavhengig av programvare. SAF har i en årrekke jobbet for at slike betingelser skal knyttes til pressestøtten, eller ved overføringer til forlag.

3.8.4.2 Argumenter for at § 11 skal omfatte IKT

Vi lever i dag i informasjonssamfunnet, og IKT er tatt i bruk på alle arenaer. Det er en kjensgjerning at dersom man skal ta utdanning eller fungere i jobb, er man i dag helt avhengig av IKT-baserte produkter og tjenester. Det vil derfor være av grunnleggende betydning at slike produkter og tjenester er tilgjengelige for alle og at den proaktive plikten til universell utforming også omfatter IKT.

Når det gjelder universell utforming av internett, vil SAF påpeke at krav om å følge WAI-standarden ikke er tilstrekkelig for å sikre like muligheter for deltakelse. Nettsider har linker til applikasjoner (ulike skjemaer og e-læringssystemer), som ikke omfattes av standarden. Denne standarden regulerer kun utforming og struktur av selve nettsiden, og inneholder heller ikke et krav om at dokumenter som legges ut må være tilgjengelig i et plattformuavhengig format. Som eksempel kan nevnes at offentlige dokumenter ofte legges ut i PDF-format, som er et svært lite lesevennlig format for folk som bruker leselist og/eller syntetisk tale.

I IKT-bransjen er utskiftingstakten raskere enn på områdene bygg og samferdsel. Det bør derfor settes kortere tidsfrister på dette område. SAF foreslår følgende tidsfrister: For nyanskaffelser bør fristen være to år etter lovens ikrafttredelse, og for eksisterende systemer bør fristen settes til fem år etter lovens ikrafttredelse. SAF vil avslutningsvis påpeke at dersom man allerede i planleggingsfasen tar sikte på universelt utformede løsninger, vil universell utforming ikke innebære merkostnader. Bedrifter og offentlig virksomhet bruker i dag store summer på å designe "fancy" løsninger som ikke er tilgjengelig for alle. Krav om universell utforming vil kunne føre til en kraftig reduksjon i slike kostnader.

3.9 Bevisbyrde (§ 12)

Vi støtter flertallets forslag til bevisbyrderegler, både den foreslåtte formuleringen og at reglene også skal omfatte § 9. Vi mener at "delt" bevisbyrde også i saker som gjelder diskriminering som følge av manglende universell utforming vil bidra til at offentlig og privat virksomhet rettet mot allmennheten, tar plikten til universell utforming på alvor.

Adresse:
Postboks 5911 Majorstua
0308 OSLO

Bankgiro:
7874.06.45667

Org.nr.
875 667 432

Telefon leder: **Internett**
22 25 86 47
E-post:
saf-styre@list.sv.uit.no
Hjemmeside:
<http://www.saf-org.no>

3.10 Skyldkravet (§ 16)

Vi støtter mindretallets definisjon av skyldkravet. Dette vil være helt avgjørende i saker som gjelder indirekte diskriminering. Dersom det i slike saker skal kreves grov uaktsomhet, vil fornærmede vanskelig kunne vinne fram.

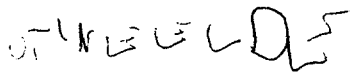
3.11 Strafferettslig vern

SAF mener at det ikke finnes saklige begrunnelser for at funksjonshemmede ikke skal ha samme vern mot diskriminering i straffelovens §§ 135a og 349a som andre marginaliserte grupper. SAF opplever at utvalgets flertall synes å tvile på at det fortsatt skjer diskriminering på grunn av fordommer mot personer med nedsatt funksjonsevne, og dette beklager vi sterkt.

SAF vil understreke at synshemmede erfarer at det fortsatt hersker fordommer som både fører til aggressivitet mot synshemmede personer og utestengning fra utesteder. Når dette ikke blir registrert, skyldes det dels fravær av forbud mot slike handlinger, og dels manglende erkjennelse av at slik diskriminering forekommer, i de miljøer og instanser som beskjeftiger seg med denne type registrering, f.eks. registrering av etnisk diskriminering.

SAF vil påstå at et lovforbud, sammen med økt oppmerksomhet bl.a i media, vil medføre at diskriminering avdekkes. Vi viser her til andre lands erfaring, og vil særlig trekke fram det store antallet saker om utestedsdiskriminering av synshemmede som er blitt registrert hos Disability Rights Commission i Storbritannia, organet som fører tilsyn med Disability Discrimination Act, DDA.

For SAF
Stine Elde, leder

Adresse:
Postboks 5911 Majorstua
0308 OSLO

Bankgiro:
7874.06.45667

Org.nr.
875 667 432

Telefon leder: **Internett**
22 25 86 47
E-post:
saf-styre@list.sv.uit.no
Hjemmeside:
<http://www.saf-org.no>